

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

יד יצחק ברצבי

פרשה ארץ ישראלית יתרו

על כנפי נשרים - העלייה מתימן

מאת: טליה זיסקין

השלב הראשון בהעלאת יהודי תימן לארץ היה בשנת התש"ט (1949), שבה הועלו כ-5000 עולים. בשנה וחצי שלאחר מכן הוטסו לארץ, ביותר מ-400 טיסות, קרוב ל-43,000 איש, שהיו רוב היהודים שנשארו בתימן. המבצע התנהל במהירות ובחשאיות.

תיאור יפה על התעוררותם של התימנים לעלות לארץ ואף על יחסם אל המטוסים כ'כנפי נשרים', מביא שלמה ברר, כתב 'קול ישראל' שבילה מספר שבועות בשליחות 'קול ישראל' עם עולי תימן לפני עלייתם לארץ. וכך כתב על העלייה בספרו: 'הסיפורים היפים שסופרו עליהם היו

האזכור ליציאת מצרים בפרשתנו מופיע במילים אלו **אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם; וְאָשָׂא אֶתְכֶם עַל-כְּנָפֵי נְשָׂרִים, וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי** (שמות יט ד). רש"י מסביר את הדימוי 'על כנפי נשרים' כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם, שמה יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף אחר פורח על גביו, לכך נותן על כנפיו, אומר מוטב יכנס החץ בי, ולא בבני. אף אני עשיתי כן (שמות יד ט), ויסע מלאך הא-להים וגו' (שם כ) ויבא בין מחנה מצרים וגו', והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם.

על אמונתם הילדותית בא-לוהים ובתנ"ך. א-להים כתב "אותות בשמים" כדי להודיע שתקופת גלותם בתימן נסתיימה, ועל כן הם נתכנסו יחד כדי לצאת ממנה ועל כן הם ארזו חפציהם ויצאו לדרך. ואף על פי שחיו בעולם שעדיין לא שלטה בו המודרנה, איש לא התפלא לראות מכונות מעופפות ענקיות מצפות להם. וכי לא כתוב מפורש בתורה "ואשאכם על כנפי נשרים..." (ברר שלמה, על כנפי נשרים, עמ' 17).

העלייה הגדולה מתימן התקיימה בשנים שלאחר קום המדינה וכונתה 'מרבד הקסמים' ועל כנפי נשרים'. החיבור ליציאה מהגלות לגאולה הניסית שהתבטאה בביטוי 'על כנפי נשרים' היה נחלתם של יהודי תימן. יהודי תימן החלו לעלות לארץ בשנת ה'תרמ"ב, אז כונתה העלייה 'אעלה בתמר' כהיפוך אותיות לשנת העלייה (בתמר - תרמ"ב), בקישור לפסוק "אֶמְרָתִי אֶעֱלֶה בְּתָמָר" (שיר השירים ז ט).

ראש העין, אחת מהמעברות שבהן יושבו עולי תימן בהגיעם לארץ, הפכה ליישוב קבע. עד העלייה הגדולה מברית המועצות בתחילת שנות התשעים, רוב גדול של תושביה היו עולים מתימן. סמל העיר שעיצב אהרון אלקלעי מתייחס לעלייה זו ולסמליה. במרכז הסמל בתי העיר ראש העין ומזרקה, המסמלת את מעיינות ראש העין; מתחת מופיע מרבד הקסמים, מעל נשר, ומעליו מילות הפסוק 'ואשא אתכם על כנפי נשרים'.

ההחלטה על תוכנית החלוקה שהתקבלה באו"ם בכ"ט בנובמבר, השפיעה על יהודי תימן וגרמה להרעה במצבם. בעקבות הפרעות מחד גיסא ובזכות האמונה בגאולה עם כינון המדינה היהודית מאידך גיסא, עזבו רבים מיהודי תימן את בתיהם והגיעו לעדן, המושבה הבריטית. שם הם התרכזו במחנה 'חאשד' שארגן הג'וינט, מחנה שכונה גם בשם 'גאולה'. תלאות הדרך גרמו לתמותה רבה, וכשהגיעו למחנות סבלו מאפיסת כוחות, ממחלות ומרעב. כך מספר אחד מעולי תימן, בן כפר מסביבת צנעא על יציאת תימן: וככה באנו כל עוד נשמה באפנו, רצוצים ושודדים, עייפים וחסרי-כל לעדן, לאחר דרך תלאות [...], ויאספנו אל המחנה הגדול אשר ליד העיר, והוא על חולות המדבר, והמקום צר לכולנו, ונשכב המוניות המוניות על החול תחת כיפת השמים, איש ליד אחיו, משפחות משפחות יחדיו, וסופות חול עזות תשתוללנה סביבנו, וליבנו תפילה לעליה "לדאות על כנפי נשרים" לארצנו, ונעל (ברר שלמה, על כנפי נשרים, עמ' 141-142).

לעיון נוסף

- ברר שלמה, על כנפי נשרים - סיפור מבצע "מרבד הקסמים", תל אביב, תשס"ו
- ליתן דב, "על כנפי נשרים - העלייה ההמונית מתימן ומעדן", בתוך: סעדון חיים (עורך), בגלוי ובסתר - העליות הגדולות מארצות האסלאם, 1967-1948, ירושלים, תש"ס, עמ' 33-44